

ἐν τῶν κυριωτάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ χαρακτηριστικῶν, συγχρόνως ὅμως ἡ πολιτεία αὕτη καὶ κοινωνία δὲν ἀπεδέχοντο τὸ ἕτερον κύριον τοῦ Ἑλληνισμοῦ χαρακτηριστικόν, τὸ ὄνομα. Τοῦτο δὲ διότι ὁ μεσαιωνικὸς Ἑλληνισμὸς δὲν ἦτο, ὡς γνωρίζομεν, αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις εἶχε διαπλασθῆ πάσαι ποτὲ ἐν τῇ μητροπόλει αὐτοῦ, ἀλλὰ νέα τις διασκευὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις καὶ προηγουμένως ἤδη εἶχεν οὐσιωδῶς τροπολογηθῆ διὰ τῆς διαδόσεως εἰς Ἀσίαν καὶ τῆς μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπιμιξίας καὶ συμπράξεως.

Προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου, δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἡ κοινωνία αὕτη διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐλάλει γλώσσης, ὅτι κατ' ἀκολουθίαν ἡ γλῶσσα αὕτη ἐσποινδάζετο ὡς πάτριος, ὅτι τὰ ἀριστουργήματα αὐτῆς ἀνεγινώσκοντο, ἠρμηνεύοντο, ἐθαυμάζοντο, ἀναγκαιῶς ἐπῆλθε συνοικειώσις τις μετὰ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ ἀρχαίου. Τίς δύναται νὰ ἀναπνεύσῃ τὴν αὔραν τῶν αἰσθημάτων καὶ διανοημάτων τοῦ ἀειθαλοῦς διανοητικοῦ καὶ ἠθικοῦ παραδείσου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, χωρὶς νὰ ἀγαπήσῃ αὐτὰ καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ ρυθμίσῃ πρὸς ταῦτα τὸν ἴδιον βίον; Τοιοῦτό τι λοιπὸν ἤρχισε συμβαῖνον ἐν Βυζαντίῳ περὶ τοὺς χρόνους καθ' οὓς εὕρισκόμεθα. Δὲν λέγομεν ὅτι εἶχεν ὅλως διόλου παύσει ποτὲ αὐτόθι ἡ μελέτη τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας. Τὰ ἐπιγράμματα τῆς 6 καὶ 7 ἑκατονταετηρίδος, τὰ περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Ἡρακλείου ποιήματα τοῦ Γεωργίου Πισίδου, αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἡ ὑπὲρ τῶν πλατωνικῶν δογμάτων ἐπεληύσα ἐν τῇ 9 ἑκατονταετηρίδι ἀντίδρασις, αἱ περὶ τῶν ἄθλων τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ἀκροάσεις τοῦ διακόνου Θεοδοσίου, καὶ μάλιστα ὁ περιφημὸς διάλογος **Φιλόπατρις ἢ διδασκόμενος**, μαρτυροῦσιν ὅτι αἱ ἀναμνήσεις, αἱ παραδόσεις καὶ μέχρι τινὸς τὰ φρονήματα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ οὐδέποτε καθ' ὀλοκληρίαν ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐκείνης. Ὅποσον ὅμως ὀλίγον ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπενήργουν εἰς τὰ πνεύματα καὶ αὐτῶν τῶν λογιωτέρων ἀνδρῶν, ἐξάγεται ἀναμφισβητήτως ἐκ τούτου, ὅτι ἀπὸ τῆς 6 μέχρι τῆς 11 ἑκατονταετηρίδος σπανιώτατα οἱ χρονογράφοι ὑπαινίττονται ὀπωσδήποτε τὸν ἀρχαῖον ἑλληνικὸν βίον, καὶ οὐδ' ἄπαξ τὸ ὄνομα Ἑλλην ἀναφέρεται ὡς οἰκειὸν τοῦ ἔθνους ὄνομα. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι γράφουσι μὲν τὴν Ἑλληνικὴν, ὀνομάζονται ὅμως Ῥωμαῖοι καὶ ἐκπροσωποῦσι κατάστασιν πραγμάτων ἐκ ποικίλων μὲν συστατικῶν ἀπαρτισθεῖσαν, ἐν ἧ ὅμως ἐπεκράτει προδήλως ὁ χριστιανικὸς βίος, καὶ ὁ χριστιανικὸς βίος ὅπως ἐτροπολογήθη καὶ διεπλάσθη ὑπὸ τοῦ ἀσιανοῦ πνεύματος. Ἄλλ' ἀφ' ἧς τὰ γράμματα, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι τούτων ζωηρῶς ἐπροστατεύθησαν ὑπὸ τε τῶν τελευταίων βασιλέων τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ ὑπὸ τῶν πρώτων μάλιστα βασιλέων τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ἐπῆλθε φυσικῶ τῷ λόγῳ καὶ περὶ τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιότητος πολὺ πλεοτέρα ἢ ἄλλοτε ἐπίδοσις. Ἡ ἐπίδοσις αὕτη, τῆς ὁποίας ἠέλομεν παρακολοιθῆσαι βραδύτερον τὰς περιπετείας, ἐπεπήγησεν οὐσιωδῶς εἰς τὴν βαθμιαίαν δισμόρφωσιν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, παρασκευάσασα τὴν ἐν αὐτῷ ἀναζωπύρησιν τοῦ ζωηφόρου ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἀντὶ τοῦ πρότερον ἐπικρατοῦντος ἀσιανοῦ. Κατ' ἀρχὰς ὅμως παρήγαγε, διὰ παραδόξου συνδυασμοῦ περιστάσεων, μεγάλας συμφοράς. Ὡς ἐκ τῆς ἰδιαζούσης προστασίας ἧτις ἀπενεμήθη εἰς τὰ γράμματα συνεκροτήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ταῖς λογίων ἀνδρῶν πολυάριθμος καὶ ἰσχυρὸς, ἧτις ἐπὶ τέλους ἐφθόνησε τὴν κατέχοισαν ἅπαντα τὰ κυριώτατα ἀξιώματα τῆς πολιτείας στρατιωτικὴν ἀριστοκρατίαν. Ναι μὲν ἀνεκαθεῖ καὶ ἐξ ἀρχῆς οὐκ ὀλίγοι λόγοι ἀνδρες ἐτέλουν πολλὰς καὶ ποικίλας τῆς κυβερνήσεως λειτουργίας, ἀπὸ τίνος ὅμως χρόνου αἱ ἀξιώσεις αὐτῶν ὑπερεξωκώθησαν. Οὐ μόνον ἦσαν ἤδη ἀσυγκρίτως πλειότεροι ἢ ἄλλοτε ἀλλὰ καὶ μετὰ περιφρονήσεως ἀπιβλεψαν πρὸς τοὺς ἀνδρας οἵτινες ἐκράτουν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὴν τύχην τοῦ κράτους. Ἡ περιφρόνησις αὕτη δὲν ἦτο βεβαίως καθ' ὅλα δεδικαιολογημένη. Ἡ παιδεία τῶν χρόνων ἐκείνων ἦτο